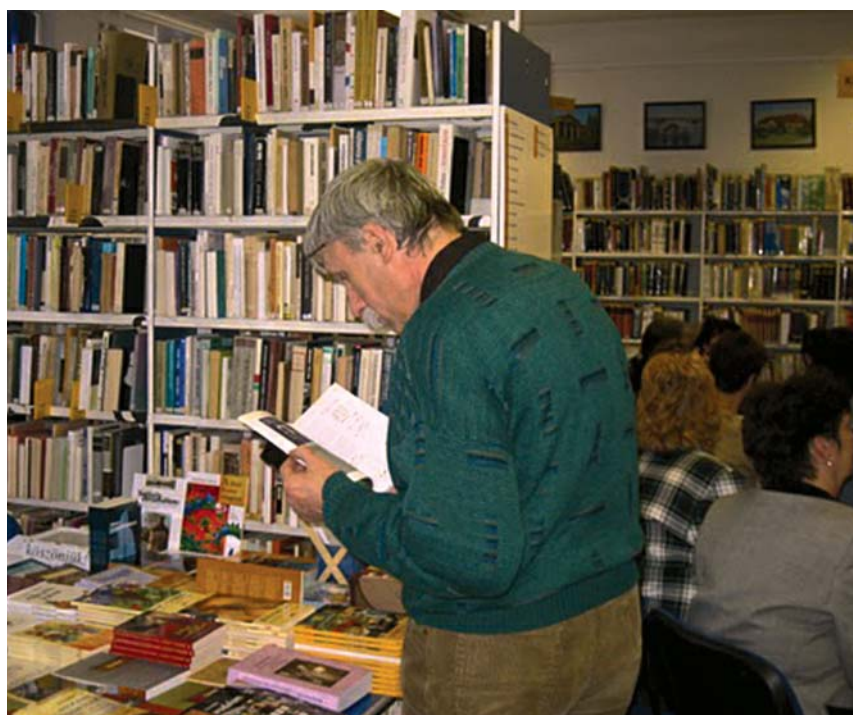

KÖNYVTÁRI LEVELEZŐ / LAP

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség hír- és levelezőlapja

Konferencia az olvasásról, az olvasásért
Nem mindenkinek kell ezt bizonygatni – elég egy jó könyv...

Tartalom

Műhely

Az olvasás a tudás szolgálatában? (Tóth Zsuzsanna)	3
Levélféle a könyvtáros kollégákhoz (Haraszti Katalin)	14

Közhírré tételik

Babi néni és a Pál utcai fiúk. Konferencia az olvasásról, az olvasásért	20
Évente egymilliárd forint jut a Márai-program megvalósítására	21

Könyvtárról könyvtárra

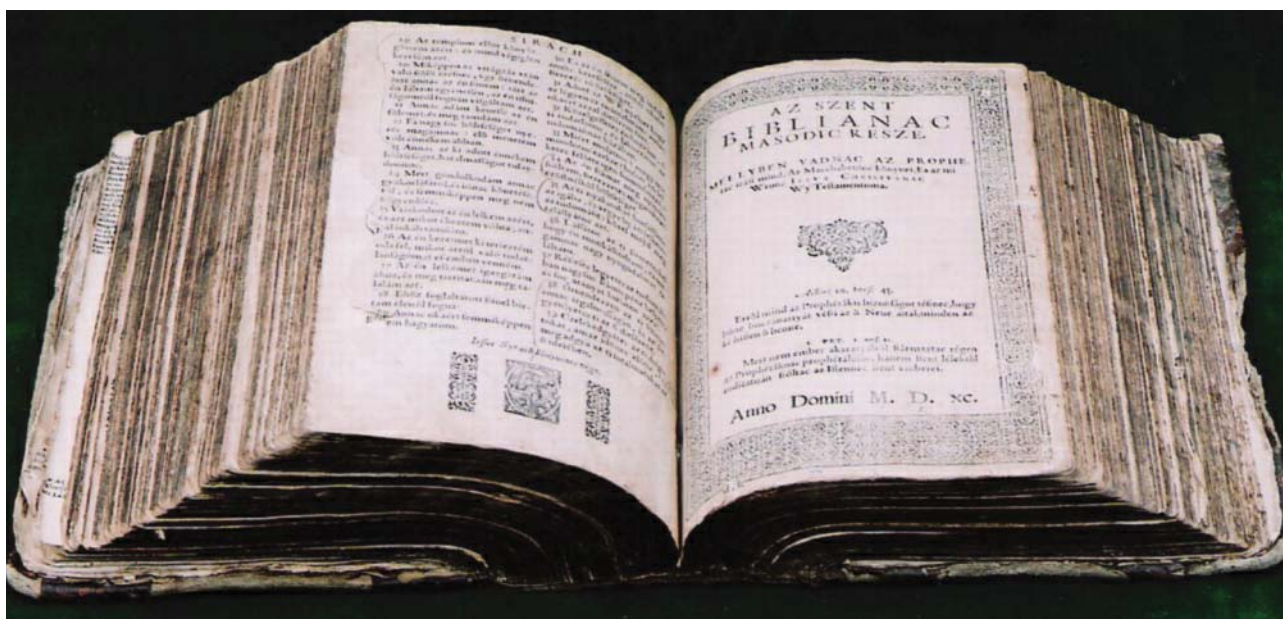
Kocsmából is lehet könyvtár! (V. Kulcsár Ildikó)	22
Boldog születésnapot, könyvtár! (Kontra Marika Szvita)	23
Egy sikeres év a Hatvani Városi Könyvtár életében (Sinkovics Erika)	26

Iskolai könyvtárosok írták

Elvárások – kapcsolatok (Frankó Orsolya)	30
Könyvtáravató az iskolában (Hock Zsuzsanna)	31

Szemle

Egy életmű koronája: a kronológia (Tóth Gyula)	32
--	----

Az olvasás a tudás szolgálatában?

2. rész. Vizsgálat a hajdúnánási Maklárly Iskolában

♦ Tóth Zsuzsanna

Olvasáskutatók több évtizede vizsgálják a társadalom különböző rétegeinek olvasási szokásait. A 10–14 éves korosztály körében a '70-es évektől napjainkig több országos szintű reprezentatív, ill. kisebb területeken végzett, ún. helyi felmérés készült. Itt a hajdúnánási Maklárly Lajos Általános, Művészeti Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakszolgálat felső tagozatos diákjai körében készített mérés eredményeit mutatom be.

A felméréssel az általános iskola felső tagozatos korosztályú tanulóinak az olvasáshoz való viszonyát, az olvasmányválasztási szokásait vizsgálom, valamint azt, hogy a családi háttér miként befolyásolja e korosztály olvasási kedvét, s ez milyen hatással van a tanulóknak a könyvekhez való viszonyulására. Arra is kitérek, mivel tölti ez a korcsoport a szabadidejét, mennyi időt tölt tévé nézéssel, miért olvas, ill. miért nem olvas.

A hajdúnánási Maklárly Iskola olvasási szokásait a 2006/2007-es tanévben kérdőíves módszerrel vizsgáltam. A feltett kérdéseimre az intézmény felső tagozatos tanulói, azaz 87 fiú és 100 lány, összesen 187 diák válaszolt. Vizsgálatom reprezentatív értékű (ugyanis minden felső tagozatos diákot megkérdeztem), és magyarázó jellegű, mivel a kapott eredményekből következtetést vontam le iskolánk tanulóinak olvasottságát, ill. az olvasáshoz való hozzáállását, érdeklődését tekintve. Mivel intézményünk általános iskolaként és hatosztályos gimnáziumként is működik, ezért a kiértékelést nem csupán évfolyamonként és nemenként, de osztályonként is elvégeztem, s külön figyelmet szenteltem az általános iskolai, ill. gimnáziumi osztályokba járó tanulók által adott válaszok közötti hasonlóságoknak, különbségeknek. Arra voltam kíváncsi, hogy az iskolánk tanulói által nyújtott kép mennyire egyezik meg az országos, ill. az ország más területein végzett mérések eredményeivel, vagy tér el tőlük.

Az olvasási szokásokat befolyásoló tényezők

Szociális háttér

Kutatások bizonyítják, hogy a családi háttér, a családban kialakult szokások jelentősen befolyásolják tagjainak mindenfajta tevékenységét: a munkához való viszonyt, az egymáshoz való viszonyt, más emberek tiszteletét, megbecsülését, a művelődésre való igényt, a szabadidő eltöltésére, az olvasásra stb. vonatkozó szokásokat.

Mindenekelőtt arra voltam kíváncsi, hogy milyen körülmények között élnek tanulóink.

A Maklárly Iskola adatai jobb képet mutatnak az országos átlagnál, mégis szomorúnak tartom, hogy a csonka családban nevelkedő gyerekek száma jelentősen növekszik, így hiányzik a családból a saját nemükre vonatkozó példakép. Mikor, hol és ki által készülnek fel az anya-, ill. apaszerepre? A lányok kitől és mikor tanulják meg, hogy kell a családot összetartani, hogy kell szerető, gondoskodó édesanyának, odaadó feleségnek lenni? Különösen aggasztó, hogy a fiúk 21%-ának, azaz minden ötödik fiúgyermeknek nélkülöznie kell édesapja jelenlétét felnőtté válásáig. S ők vajon kitől kapnak mintát? Hogyan készülnek fel a családfenntartó nem könnyű feladatainak ellátására?

A testvérek számát vizsgálva megállapítható, hogy a tanulóknak több mint negyede nagycsaládban nevelkedik. A Maklárly Iskolában gyakori a négy, öt, hat gyermeket nevelő család.

Vizsgálatok támasztják alá, hogy a gyerekek olvasási kedve, érdeklődése, szokásai, ill. az olvasással kapcsolatos attitűdök elsősorban a családban, a szülői házban látott minták alapján alakulnak ki. Vizsgálatok bebizonyították azt is, hogy az olvasási kedv összefüggésben áll a szülők, elsősorban az édesanya iskolai végzettségével, ill. foglalkozásával.

Ha Nagy Attila 2003-ban Újbudán, 10–14 éves korú tanulók körében végzett felméréssel egybevetjük a Maklárly Iskola eredményeit, megállapíthatjuk, hogy a főváros frekventált helyén, Újbudán, a szülők iskolai végzettsége jelentősen magasabb, mint az Alföld északkeleti régiójában fekvő kisváros jó iskolájának számító Maklárly Iskola tanulóinak szüleié. Meglepő volt számomra, hogy a Maklárly Iskolában a fiúk édesanyjának és édesapjának egyaránt 1,2%-a nem rendelkezik általános iskolai végzettséggel a XXI. sz. elején.

Örvendetes azonban, hogy az édesanyák 2,1%-a, az édesapáknak pedig 2,6%-a több felsőfokú diplomával is bír a tanulók bevétele szerint. Az általános iskolába és a gimnáziumi tagozatra járó tanulók válaszai alapján jelentős különbségek fedezhetők fel szülei iskolai végzettségét illetően. A 7–8. évfolyamon az általános iskolások szüleinél (mind édesanyjuk, mind édesapjuk tekintetében) a legmagasabb bizonyítvány az érettségi, míg a gimnáziumi tagozatra járó fiú évfolyamtársaik szüleinek 43,3%-a, lány évfolyamtársainak pedig 28,6%-a felsőfokú diplomával rendelkezik.

Elkeserítőnek tartom, hogy a tanulók 40%-a nem tudja az édesanyja, 1/3-a pedig az édesapja iskolai végzettségét. E tekintetben a lányok tájékozatlanabbak. Közülük is kiemelkednek az 5. b osztályos lányok, akiknek 64,7%-a az édesanyja, 82,4%-a az édesapja végzettségével nincs tisztában! Ez határozottan elgondolkodtató!

Szomorúnak tartom azt is, hogy a 7. évfolyam gimnazista fiúinak csaknem a fele sem az édesanyja (41,2%), sem az édesapja (47%) végzettségét nem ismeri. A hetedikes lányok esetében ez 7,1%, ill. 17,9%.

Sajnos még a 8. évfolyam gimnazistái is jeleztek ismerethiányt, de számuk elenyésző.

A szülők foglalkozását is megvizsgáltam. Megállapítottam, hogy a tanulók szüleinek több mint a fele fizikai munkával szerzett keresetből tartja el a családját. Említést érdemel, hogy a 7–8. évfolyamon a nem gimnáziumi tagozatra járó tanulók szülei kivétel nélkül vagy fizikai dolgozók, vagy munkanélküliek.

A 10–14 évesek olvasási kultúráját jelentősen befolyásolja a szülők társadalmi helyzete. A nem olvasás mértéke elsősorban az anya iskolai végzettségétől függ. Ha az anya nem végezte el a 8 általánost, akkor a gyerekek 1/4-e nem olvas, a felsőfokú végzettséggel rendelkező anyák esetében ez az arány 1–2% körül mozog a '80-as évek elején.¹

Láthattuk, hogy a gyermekek szocializációja szempontjából rendkívül fontos a család. Azonban az anya, apa mellett a testvér és a nagyszülők szerepe is jelentős, róluk sem szabad megfeledkeznünk. Meghatározó, hogy milyen példa áll a kisgyermek előtt. Olvasnak-e otthon? Értéknek tartják-e a könyveket? Mesélnek-e gyermekeiknek?

Nagy Attila szerint is azokból a fiatalokból lesz olvasó felnőtt, akik hallgattak mesét gyermekkorukban.² A gyermekek életében rendkívül fontos szerepet játszanak a mesék. Ezek a művek adják meg az alapot ahhoz, hogy később élvezni tudják a legnagyobb irodalmi és művészeti alkotásokat.³ „A mese az egyetlen irodalmi műfaj, amely utat mutat a gyermeknek, hogyan fedezze fel identitását és hogyan találja meg helyét az életben.”⁴

Ezek a gondolatok is bizonyítják, hogy a mesék szerepét nem lehet elhanyagolni. Fontos, hogy a tizenévesek is olvassanak meséket? A legtöbb kiskamasz szereti ezt a műfajt. Akik nem szívesen olvassák ezeket a műveket, úgy érzik, hogy kicsiknek szólnak. A mesékben megtalálható a kaland, az izgalom, a csodálatos elemek és a humor, ezek mind nagyon fontosak a tizenéveseknek.⁵ A Maklárly Iskola lánytanulóinak 4%-a, közülük mindössze csupán egyetlen fiú szeret mesét olvasni. Pedig a gyermekek képzelete az olvasás, a meseolvasás hatására gazdagodik, épül, fejlődik. Ezt a képzeletvilágot, e belső képet, az ún. „belső mozit” nem helyettesítheti, nem válthatja fel egyetlen „készlet kapott” képsor, a televízió által sugárzott műsor sem. Ma azonban nem divat, nem szokás a mesélés, a felolvasás – derül ki a kutatók felméréséből. Pedig a gyermekek kifejezőképessége, szókinccse az olvasással gyarapszik, ezáltal szerez olyan élményeket, tapasztalatokat, melynek hatására határozottabbá, magabiztosabbá válik, könnyebben el tud igazodni a környezetében.⁶

Azokban a családokban, ahol van a gyerekeknek, a szülőknek saját könyvük, könyvtáruk, ott, ahol szeretnek olvasni, az olvasás a mindennapi élet részét képezi, ez meglátszik „a gyermek szellemi fejlettségén, beszéd-készségén, beszédkultúráján, esztétikai érzékén, igényességén és iskolai teljesítményén is”.⁷

Bármilyen értékes könyvnek csak akkor van igazán értéke, ha forgatják is.

A Ki gyűjti a könyveket a családban? kérdésre adott válaszokból kitűnik, hogy a lányok jobban szeretik az otthoni könyvespolcon tudni a számukra érdekes olvasnivalót. Egyértelműen látható, hogy elsősorban az édesanya könyvrajongó, de sajnos elég nagy a száma azoknak a családoknak, ahol a könyv nem képvisel értéket. Ez megerősíti az előző kérdésre adott választ, miszerint a tanulók 11,4%-ának egyáltalán nincs vagy 50-nél kevesebb kötet van a birtokában.

A Vannak-e saját könyveid? kérdésre adott válaszokból kiderül, hogy a tanulók átlagosan mindössze 20–50 saját kötettel rendelkeznek, 200-nál is többet egy 8. osztályos gimnazista fiú határozott meg. A fiúk 11,6%-a, a lányok 2%-a egyáltalán nem rendelkezik saját olvasnivalóval. Meglepő, hogy a hetedikes gimnazista fiúk között is van olyan, aki nem rendelkezik saját könyvvel.

Miért olvas?

A tudás napjainkban egyre inkább leértékelődik. A tendenciát, miszerint művelődés céljából manapság nem divat olvasni, a Maklárly Iskola diákjai is alátámasztják, de a művelődés utáni vágy a fiúknál a kíváncsiság mögött csupán a második helyre szorult vissza, és a lányoknál is az élvezőnyben foglal helyet. Ebből az is következik, hogy a Maklárly iskolások mégiscsak értéknek tekintik a tudást. De miért olvasnak a tinédzserek? Olvasni valóban öröm? A táblázatból egyértelműen kiderül, hogy a tanulók olvasási vágyát legfőképpen a kíváncsiság motiválja mind a lányok, mind a fiúk esetében. Pozitívumként értékelendő azonban, hogy a második helyre a fiúknál a művelődés került, a lányok pedig „izgalmasnak”

	5. évf.		6. évf.		7. évf.		8. évf.		Összesen %		Össz. fiú + lány
	fiú	lány	fiú	lány	fiú (a+g)	lány (a+g)	fiú (a+g)	lány (a+g)	fiú	lány	
művelődés	23,5	25,0	33,3	25,0	18,2	34,3	33,3	23,1	27,1	26,9	27,0
kíváncsiság	64,7	71,4	50,0	58,3	50,0	60,0	37,5	61,5	50,6	62,8	56,7
kötelező	29,4	46,4	12,5	8,3	27,3	40,0	33,3	38,5	25,6	33,3	29,5
unalomluzás	17,6	21,4	20,8	20,8	22,7	28,6	16,7	38,5	19,5	27,3	23,4
szórakozás	11,8	17,9	25,0	41,7	13,6	28,6	29,2	7,7	19,9	24,0	22,0
öröm	0,0	7,1	8,3	12,5	0,0	14,3	12,5	0,0	5,2	8,5	6,9
ezt látom otthon	0,0	3,6	0,0	4,2	13,6	14,3	0,0	0,0	3,4	5,5	4,5
ezt látom a barátaitól	0,0	3,6	0,0	8,3	4,5	0,0	0,0	0,0	1,0	3,0	2,0
izgalmas	5,9	46,4	16,7	33,3	9,1	0,0	41,7	23,1	18,4	35,7	27,1
más	11,8	0,0	8,3	0,0	9,1	5,7	8,3	0,0	9,4	1,4	5,4

Olvasási motívumok (hajdúnánási Maklárly Iskola, 10–14 évesek, 2006)

tartják az olvasást. A kötelező olvasmányoknak jelentős szerepük van a tanulók olvasásra fordított idejének tekintetében. Mindkét nemnél a sor elején, a harmadik helyen áll. Vagyis ha nem lenne kötelezően elolvasandó irodalom, sokan nem is vennének könyvet a kezükbe. Ez nem túl biztató! Ezt a megállapítást támasztja alá az a tény is, hogy csak keveseknek okoz örömet az olvasás. E negatívumok okai a családi mintában keresendők. Mint ahogy a tanulók válaszaiból is jól látszik, csak kevesen látják otthon vagy a barátaitól, hogy olvasni lehet, hogy olvasni jó, hogy olvasni öröm.

Mit olvas?

A hajdúnánási Maklárly Iskola tanulói körében a kalandregények olvasása áll az első helyen. Meglepő számomra, hogy a lányok nagyobb arányban forgatják e műfajú köteteket. Ez is alátámasztja azt a napjainkban erőteljesen megnyilvánuló tendenciát, miszerint felcserélődnek a szerepek. Az elmúlt évtizedekben főként a fiúk, most elsősorban a lányok keresik inkább a kalandot – a valóságban ugyanúgy, mint a regények lapjain –, a fiúk viszont a hagyományos kaland mellett a fantasztikum, az egyelőre még elérhetetlennek tűnő, de a fantáziát megmozgató, új környezetbe ágyazott, új módszereket, új technikákat alkalmazó, újfajta kaland után vágyakoznak, melyet a tudományos fantasztikus irodalomban, a sci-fiben találnak meg. A science fictions bizonyos mértékig a me-

se határát is súrolja, mely a klasszikus helyett új köntösbe burkolózik. Mesét (saját bevallásuk alapján) mindkét nem képviselői olvasnak, a hagyományosnak tekinthető meséket a lányok meglepően sokan, 21,3%-ban, a fiúknak pedig 7,1%-a élvezetesnek tekinti. A fiúknál ugyanígy nem örvend népszerűségnek a versek olvasása, helyette az ismeretterjesztő irodalmat forgatják, a lányok a modern ifjúsági irodalomból és a romantikus irodalomból elégítik ki olvasási igényüket. Választásuk itt alátámasztja az érdeklődés nemek közötti különbségét: a fiúk próbálnak a realitás talaján maradni (bár ennek a sci-fi iránti rajongásuk ellentmond), a lányok viszont a romantikát keresik még a kalandokban is, melyeket a jelen időbe ágyaznak be, abba a jelen korba, amelyben élnek. Bizonyítja ezt az is, hogy a modern ifjúsági irodalom forgatása orrhosszal vezet a klasszikus ifjúsági irodalom előtt – melynek ismerete szerintem elengedhetetlen a felnövekvő ifjúság nevelése szempontjából, ez a műfaj mégsem örvend népszerűségnek egyik nem esetében sem.

A fiúk ebben a korban egyáltalán nem romantikus alkatúak (az országos felmérés eredményeit erősítik a Maklárty Iskola tinédzser korú férfiúi is), érdeklődéssel fordulnak viszont a küzdősportok és az erotikus kiadványok felé.

Lényeges eltérés az általános iskolai tanulók és a gimnáziumba járó általános iskolai korosztályú tanulók olvasmányválasztásában szinte nincs is. Az egyetlen különbség, hogy a fiúk nagyobb arányban olvasnak szívesen kalandregényeket a lányoknál.

A Melyik a „kedvenc” könyved? kérdésre adott válaszokból megtudhatjuk, hogy a fiúk esetében A Pál utcai fiúk, a Harry Potter, majd az Egri csillagok, A gyűrűk ura és az Ábel a sorrend, míg a lányoknál a Rómeó és Júlia és Meg Cabot könyvei vezetnek toronymagasan, ezt követően a sorrend a fiúkévál megegyező. A lányok megemlítették még Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig c. regényét, valamint Thomas Brezina könyveit, Saint-Exupéry A kis herceg és Fekete István Vuk című művét is. Az országos, ill. a kisebb területek mérési eredményeit erősíti az a tény is, miszerint iskolánkban is a fiúta-

nulók szeretnek kevésbé olvasni, ők 29,9%-ban nem rendelkeznek kedvenc olvasnivalóval.

Megvizsgáltam ugyanazon évfolyamok általános és középiskolába járó tanulóinak válaszait is, amiből egyértelműen kiderül, hogy a magasabb képzésben részesülő tanulók jobban szeretnek olvasni, de közöttük is akadnak olyanok, akik nem tudnak kedvenct megnevezni. Ők is elsősorban a fiúk közül kerülnek ki.

Nincs kedvenc könyve
(hajdúnánási Maklárty Iskola, iskolatípusonként, 2006)

Szerettem volna megtudni azt is, mi miatt vált kedvencé az általuk megnevezett mű.

Igazán érdemleges válaszokat nem kaptam. A tanulók érdekesnek, izgalmasnak tartják az olyan típusú könyveket, melyeket olvasnak.

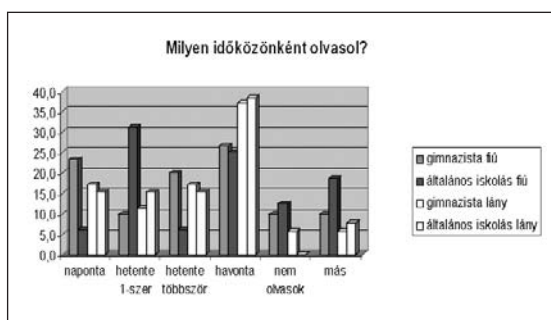
Mit olvasott utoljára?

A válaszokból egyértelműen kiderül, hogy a kötelező olvasmányok vezetnek a listát (ennek oka lehet az is, hogy tanév közben kevesebb időt tudnak szentelni az érdeklődésüknek megfelelő könyvek forgatására), ezt a slágerkönyvek követik: Meg Cabot regényei és a Harry Potter. Több gyerek tesz említést arról, hogy főként újságot, képregényt vagy viccet olvas szabad idejében. Az utóbbiak nem igazán fejlesztik jellemüket, ismereteiket sem gazdagítják.

Mennyit olvas?

A Maklárly Iskolába járó tanulók olvasási gyakoriságát vizsgálva egyértelműen kitűnik, hogy felső tagozatos tanulóink hetente többször is vesznek kezükbe olvasnivalót. A lányok napi gyakorisággal olvasnak. Kevesebb közöttük a nem olvasó is.

Érdeemes megvizsgálni a 7–8. évfolyam gimnáziumi tagozatának és általános iskolás tanulóinak olvasáshoz való viszonyát is.

Az olvasás gyakorisága
(hajdúnánási Maklárly Iskola, iskolatípusonként, 2006)

A diagramról jól látszik, hogy a havonta olvasó lányok a legkimagaslóbbak. Kellemes meglepetés számomra, hogy az általános iskolás fiúk is kezükbe veszik a könyvet hetente egyszer, feltehetőleg hétvégén.

Napi rendszerességgel minden vizsgált csoport olvas, közülük kiemelkedő a gimnazista fiúk aránya, akiknek a tudásszomja nagyobb korosztályuk többi tagjénál. A más kategóriába a havi rendszerességnél ritkábban olvasók kerültek, ők többnyire a nyári szünetben olvasnak. Viszonylag magas azonban a nem olvasók aránya, ami odafigyelést igényel majd a következő tanévekben a Maklárly Iskolában dolgozó pedagógusoktól.

Mennyi időt töltenek a tizenévesek olvasással naponta?

A táblázat nagyon szórt képet mutat. Ennek alapján kitűnik, a Maklárly Iskola azonos korosztályú tanulóinak több mint a harmada (35,9%) olvas fél óránál kevesebbet naponta.

A táblázat jól szemlélteti azt is, hogy a hajdúnánásiak átlagosan naponta 20 perc és két óra közötti időt töltenek olvasással. Kü-

lönösen magas azonban a nem olvasók aránya, öröndetes viszont, hogy néhányan akár három óránál többet is szánnak e tevékenységre.

	5. évf.		6. évf.		7. évf.		8. évf.		Összesen %		Össz.
	fiú	lány	fiú	lány	fiú (a+g)	lány (a+g)	fiú (a+g)	lány (a+g)	fiú	lány	fiú + lány
naponta	11,8	28,6	16,7	37,5	22,7	20,0	12,5	61,5	15,9	20,4	18,2
hetente 1-szer	11,8	10,7	16,7	12,5	13,6	17,1	20,8	23,1	15,7	10,1	12,9
hetente többször	35,3	39,3	37,5	37,5	18,2	17,1	12,5	84,6	25,9	25,4	25,7
havonta	5,9	3,6	12,5	8,3	27,3	25,7	37,5	7,7	20,8	8,4	14,6
nem olvasók	17,6	0,0	0,0	0,0	9,1	5,7	12,5	0,0	9,8	1,4	5,6
más	11,8	14,3	12,5	4,2	4,5	8,6	4,2	30,8	8,3	9,9	9,1

Az olvasás gyakorisága
(hajdúnánási Maklárly Iskola, iskolatípusonként, 2006)

Érdeemes alaposabban szemügyre venni a 6. évfolyam válaszait. Az olvasásra szánt idő tekintetében igen színes képet mutatnak. Vannak olyan tanulók, akiket több órán keresztül is leköti egy-egy mű olvasása, míg mások (ugyanilyen arányban szerepelnek) 10 percnél is kevesebbet szánnak a művelődésre. Ugyanakkor nincs közöttük olyan, aki néhány percre ne hódolna az olvasás örömeinek.

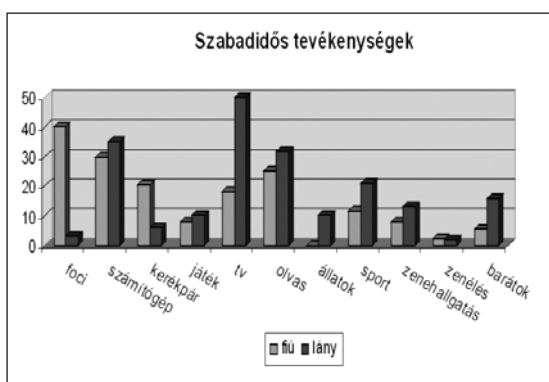
Az általános és középiskolás tanulók válaszait megvizsgálva kicsit egységesebb képet kapunk. Az olvasás időtartama lerövidül másfél órára, a 20 percnél rövidebb idő elenyésző. A gimnazisták olvasáshoz való hozzáállása kívánivalót hagy maga után. Majdnem minden ötödik fiú és lány egyáltalán nem olvas. Milyen hatással van ez, s lesz majd a későbbiekben, a tanulmányaikra? Gimnazista tanulóinkat művelt, jól képzett felnőttekké szeretnénk nevelni, akik megtalálják helyüket a társadalomban, akik sikeresek lesznek, kreatív ötleteikkel gazdagítják környezetüket, s kiegyensúlyozott, elégedett felnőttként élnek majd az életüket. De ha nem szeretnek olvasni, ha a tudomány szele nem érinti meg őket ebben a korban, vajon elérjük-e célunkat? S milyen példát fognak közvetíteni szülőként a gyermekeiknek? Van tehát tennivaló bőven!

A Mikor olvastál utoljára? kérdésre a tanulók nagy része a tegnapi napot és a múlt héten időpontot jelölte meg. Minden ötödik tanuló pedig az elmúlt nyáron olvasott utol-

jára. Mivel a vizsgálat júniusban készült, ebből az következik, hogy egy egész tanév alatt nem vett könyvet a kezébe.

Mivel töltik szabadidejüket a diákok?

A hajdúnánási Maklár Iskolában a szabadidős tevékenységek sorában a lányok tévénézése toronymagasan vezet, megelőzve a fiúk közismert focirajongását is. Második helyre a számítógépezés került mindkét nem esetében. Meglepő, hogy a lányok számítógép-választása nagyobb arányú a fiúkénál. Míg a fiúk az aktív testmozgást (foci, kerékpározás, a sport különböző változatai) részesítik előnyben, addig a lányok szeretik egyhelyben ücsörögve eltölteni az idejüket. A tevékenységek sorában harmadik helyen ugyan, de mégiscsak szerepel az olvasás, még ha újságolvasás formájában is. Ez kicsit biztató.

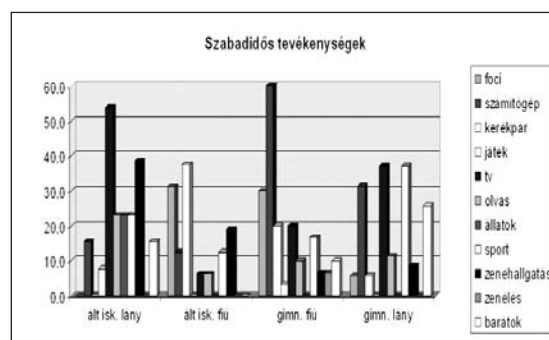
Szabadidős tevékenységek
(hajdúnánási Maklár Iskola, 10–14 évesek, 2006)

Meglepően sokan említették az állatokkal való foglalkozást a szabad idejükben. Ez a tevékenység elsősorban nem az állatok gondozását, ellátását, tisztán tartását, etetését jelenti, hanem a sétáltatást, játszást velük. Ez főként a lányok körében kedvelt.

A 7–8. évfolyamon lényeges változások tapasztalhatók. Nemenként vizsgálva az adatokat, a lányoknál a tévénézés elsődlegessége itt is vitathatatlan, de a további sorrendben változások léptek fel az általános iskolások és a gimnazisták értékítéletében. Az általános iskolásoknál a zenehallgatás (egy újabb passzív tevékenység!), míg a gimnazista lányoknál a sport került a második helyre. Ebben a korosztályban már meg-

jelenik az igényesség a külső megjelenésükkel szemben is, ezért úzik a sport különböző formáit. Ennek jelei láthatók az általános iskolai részbe járó lányoknál is, de a gimnáziumi tagozatra járók nagyobb hangsúlyt helyeznek rá, náluk a barátság is dominánsabb helyre került. Ezzel szemben az olvasás „leértékelődött”, hátrébb csúszott a rangsorban. A serdülőkorral a különböző neműek egymás iránti vonzalma jelentősen felerősödik, a diákok gondolatainak nagy részét ez tölti ki. A 7g/2 osztály lánytanulói közül nagy arányban tettek említést a barátkozás fontosságáról. Ugyanebből az osztályból többen szívesen motoroznak, ha tehetik.

A fiúk esetében is észrevehető a sorrendcsere. A csapatszellemet fejlesztő foci vesztett népszerűségéből. Helyette a gimnazistáknál a számítógépezés mint barátkozási forma, az általános iskolásoknál a kerékpározás váltotta fel, mert itt is lehetőség nyílik akár azonos, akár ellentétes nemű barátságok ápolására. A testedzés iránti igény itt is a gimnazistáknál erősebb. A fiúk szívesen horgásznak vagy alszanak(!) pihenésképpen.

Szabadidős tevékenységek
(hajdúnánási Maklár Iskola, 10–14 évesek, 2006)

Ha a két iskolatípust hasonlítjuk össze, lényeges eltérések mutatkoznak. Míg az általános iskolásoknál a tévénézés, a zenehallgatás és a kerékpározás mellett a foci a legnépszerűbb szabadidős tevékenységi forma, addig a gimnazistáknál a tévé vesztett népszerűségéből, helyette a számítógép-használat és a sportolás után a barátságok kaptak nagyobb hangsúlyt. Az olvasás sajnos itt is csak a sor végére került.

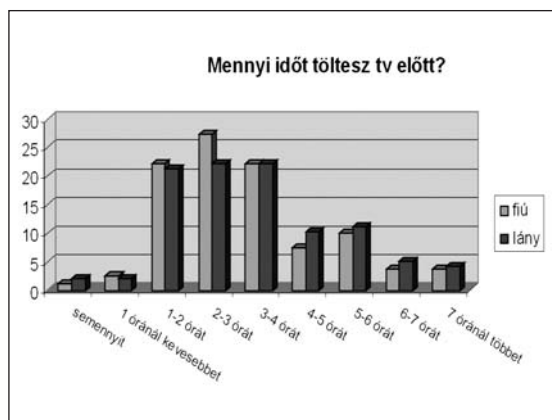
Tévénézési szokások

A tévénézés önmagában nem ártalmas. Ártalmas viszont akkor, ha válogatás nélkül nézi a gyerek, mert: nem olvas, ezáltal szókincse nem gyarapszik; gondolatvilága, képzelőereje nem vagy csak lassan fejlődik, mindent készen kap, nem kell erőfeszítést tennie érte; nem kérdez, nem gondolkodik a válaszon; megszűnnek a családon belüli beszélgetések, kirekeszti magát a közösségből...⁸

Arra a kérdésre, hogy miért jobb a tévét nézni, mint olvasni, azt válaszolják: „ha a film közben elbambulok, attól még értem, de az se baj, ha nem.” Könyvet így nem lehet olvasni.

Lázár Ervin gondolata szerint: oly korban élünk, amikor az embereket szeretnék leszoktatni az erőfeszítésről. Igazi irodalmat olvasni pedig bizonyos szellemi erőfeszítést jelent. Akik kisgyermekkorukban olvasnak, azok is leteszik kezükből a könyvet kamaszkorukban, nehogy kilógnanak a sorból. Helyette kisgyerekeknek való filmeket néznek. Igyekeznek minél tovább „gyerekek” maradni – nyilatkozza *Mistéth Erika* könyvtáros.⁹

Mennyi időt töltünk a tv előtt? A televíziózással az a legnagyobb probléma, hogy a fiatalok és a felnőttek többsége is válogatás nélkül nézi a különböző műsorokat, s szinte a tévé rabjaivá válnak. Annak a tizenévesnek, aki órákat tölt televíziózással, már nem jut ideje olvasásra. A táblázat adataiból arról is tájékozódhatunk, hogy milyen összefüggés van a szülők iskolai végzettsége és a gyerekeik tévé előtt töltött ideje között.¹⁰

Tévénézésre fordított idő
(hajdúnánási Makláry Iskola, iskolatípusonként, 2006)

Mennyi időt töltenek a tévé előtt a Makláry Iskola tanulói?

Amint az a diagramból jól látszik, tanulóink saját bevallásuk szerint is 1–4 órát tévéznek naponta. Ha a nap 24 órájából kivonjuk az alvással és az iskolában töltött időt, kiderül, hogy a tanulók majdnem háromnegyede az összes többi időt a tévé előtt tölti. Annál elkeserítőbb, hogy a maradék egynegyed pedig még 4 óránál is többet, sőt 4% akár egy egész munkanapnyi időt képes tévénézéssel tölteni. De mikor tanul? Mikor ápolja a baráti kapcsolatokat? Mikor beszélget a család többi tagjával? Mikor foglalkozik saját magával? Hogy tud beilleszkedni a közösségbe az a tanuló, aki örökké a tévé társaságában tölti az idejét? Csodálkozhatunk akkor, hogy önző, egoista, hisztis felnőttekké válnak gyermekeink? S milyenek lesznek az ő gyermekeik?

Ha a tévénézést az olvasással vetjük egybe, még szomorúbb kép tárul elénk. Míg tanulóink 3/4-e 1–4 órát tévézik, ugyanakkor több, mint 1/3-a fél óránál is kevesebbet, 13,6%-a pedig egyáltalán nem olvas. Nem is csoda. Nincs rá ideje. Valószínűleg azon kevesek (2,1%), akik 3 óránál is többet olvasnak, azok a semennyit vagy 1 óránál kevesebbet tévézők csoportjába tartoznak.

A csupán a televízióból készen kapott hang- és képi információ veszélyes a gyermekek fejlődése szempontjából, mert a belső képteremtő képességüket nem fejleszti, sőt megbénítja azt.

A legkedveltebb tévéműsorok

Abszolút vezető műfaj a szappanopera, a folytatásos mese, az életszerűnek látszó, ám hazug történetek. Ilyen típusú műsorokat várnak a 13–14 éves gyermekek ettől a varázsdoboztól, a televíziótól, ahonnan az életre való felkészüléshez kaphatnának eligazításokat, követhető viselkedési és magatartásmintákat, konfliktusmegoldó stratégiákat.

A napi és heti sorozatokat a lányok kétszer jobban kedvelik, mint a fiúk, a sport- és a showműsorok közönsége fiús dominanciájú¹¹ – tudjuk meg Nagy Attila 2003-ban Újbudán készített felméréséből.

A Maklár Iskola tanulói sem mutatnak jobb képet a 2006-os felmérés alapján. Sőt! A helyzet még rosszabb a semmitmondó, végeláthatatlan hosszúságúra nyúló sorozatok tekintetében. A lányok 86,8%-a nyomon követi a napi sorozatokat, s mint egy rituális programot várják is azok vetítési idejét. Kedvenc műsoraik között a Barátok közt, a Csacska angyal, a Cobra 11 sorozatok, a Balázs show és a Mónika show, Győzike mindennapjai, a Legyen Ön is milliomos és az Áll az alku c. műsorok, valamint Columbo hadnagy nyomozásai szerepelnek.

Megkérdeztem a tanulókat, hogy miért kedvelik ezeket a műsorokat. Azért, mert szórakoztatónak, érdekesnek, izgalmasnak, sőt viccesnek tartják őket. Az egyik fiú azt írta, hogy azért kedveli, mert sok benne a veszekedés. Egy lány szerint ezek az ő korosztályának szólnak. A valóságot azonban egy gimnazista lány fogalmazta meg: azért, mert nincs más. Ez itt a probléma! A néző azt nézi, amit kínálnak neki.

A koradélutáni és az esti főműsoridőben, amikor a felső tagozatos korú tanulók a nap végeztével leülhetnek kikapcsolódni, pihenni a tévé elé, csupa se eleje, se vége sorozatba vagy véres akciófilmekbe csöppenhetnek bele. Valljuk be, valóban nem nyújtanak felüdülést e programok, s nem is méltó befejezése a munkával teli, fárasztó napnak.

Rengeteg csatorna kínálja műsoraikat, mindenki kénye-kedve szerint válogathat közülük – vethetnék ellen a szolgáltatók. Ez igaz, de nem mindenki fér hozzá. Azonkívül nincs, aki irányítsa a tanulók műsorválasztását. A szülő többnyire nem teszi, mert ő is a szappanoperákat nézi. Sokszor az iskola sem teszi. Nem beszélnek meg a tévéműsorokat, azok hatásait, nem adnak feladatot, melyet más műsorokból kellene megoldani. Talán az előbb említett ok miatt: nem minden tanuló fér hozzá a megjelölendő csatornához. Van igazság az indokokban, mégis úgy érzem, nagy szükség van szemléletváltásra. A szülőkére és az iskoláéra egyaránt. Azért, hogy egészséges szellemben nevelkedő, kiegyensúlyozott, nyugodt, terhelhető, dolgozni tudó és akaró felnőtteket neveljünk a ma gyermekéből. Ezt a példát nem a napi sorozatok mintái fogják mutatni.

A természetfilmek, hír- és kvízműsorok, a dokumentumfilmek, a sport iránti érdeklődésük némi reményt csillanthat meg előttünk. Igaz, ezeket a műsorokat főként a gimnáziumi képzésben részt vevő tanulóink nézik. Az egyéb kategóriába erotikus filmek (meglepő módon erről a fiatalabb korosztály tett említést), a sci-fi, a krimi és a horror is bekerült. A fantasztikus filmeket főként a lányok, a horrort a fiúk kedvelik jobban, míg a krimi izgalmai mindegyik korosztályt rabul ejtik.

Leszögezhetjük, hogy összességében az étékesebb, a valamilyen képességet fejlesztő műsorokat a gimnazisták választották, bár ők is sok időt fecsérelnek az értéktelen műsorok nézésére.

De miért nem olvas a gyermek?

A gyerek tényleg nem vagy alig-alig olvas. A mai gyerek csak mintegy harmadannyit olvas, mint a húsz évvel ezelőtti, s még ennél is kevesebbet beszélgetnek könyvélményeikről a mai tizenévesek, mint a 70-es években.¹² Az olvasottakkal kapcsolatos eszmecserék nemcsak rövidülnek, hanem eltűnőben vannak. A Maklár Iskola tanulóinak fele nem beszél meg az olvasottakat senkivel, így nincs is kontrollja az olvasmányélményeivel kapcsolatban, magára marad a feldolgozásban, a megértésben. Ebből következően előfordulhat, hogy egy-egy elolvasott mű nem sarkallja olvasóját továbbgondolásra, a beleélés, átélés élménye elmarad, esetleg rossz irányba terelődik el a helytelen értelmezés miatt, vagy a hibás olvasmányválasztás következtében.

Az olvasottak megbeszélése tekintetében a fiúk zárkózottabbnak tűnnek – 56%-uk, míg a lányoknak 43,4%-a dolgozza fel önállóan az olvasmánnyal kapcsolatos gondolatait. Ez a mutató picit jobbnak tűnik a 2003-ban Újbudán és 2004-ben Komárom-Esztergom megyében kapott mérési eredményeknél, de a fiatalok zárkózottsága, magába fordulása mégis szembetűnő jelenség.

A 7–8. évfolyamokon még nagyobb a befelé fordulás aránya mindkét nem esetében (fiúk 62,9%, lányok 55,5%). Ugyanezen évfolyamok általános és gimnáziumi osztálya-

it vizsgálva megállapítható, hogy az általános iskolai tagozatra járók nyitottabbak.

Ha megbeszéljük olvasmányélményeiket, akkor azt barátaikkal, ill. édesanyjukkal tesszük, testvéreikkel azonban csak elvétve. Furcsa, de az osztálytársaikkal ugyanúgy, mint ahogy az őket tanító pedagógusokkal sem osztják meg gondolataikat e téren, pedig a barátságok sok esetben az osztályközösségben kötődnek. Úgy látszik, az olvasmányélmények megosztása nem tartozik a baráti meghitt, titkos beszélgetések, a társalgás körébe ennél a korosztálynál.

Az előző kérdésből szinte következik az, hogy kinek a javaslatára olvas a gyerek. Ajánl-e neki valaki, s ha igen, ki? Milyen elvek alapján választják ki tanulóink az olvasnivalójukat? Az erre a kérdésre kapott válaszok feldolgozása szintén meglepetéssel szolgált számomra. Tanulóinknak a harmada ugyanis azt állítja, hogy senki nem ajánl neki olvasnivalót. Bizton állíthatom, hogy ez nem így van, ugyanis épp bent voltam az osztályteremben, amikor az egyik kolléga a kötelező olvasmányok listáját diktálta le tanítványainak. Igaz, ez valóban nem tekinthető érdeklődést felkeltő könyvajánlásnak, aminek megfelelő formájához a negyedszázada az Értékközvetítő és Képességfejlesztő Program szerint működő iskolánkban hozzászokhattak diákjaink. Talán ezért is hagyták figyelmen kívül. De valós könyvajánlás is rendszeresen történik a tanítási órákon.

A másik kétharmad résznek elsősorban az édesanyja, a testvére vagy a barátja ajánl. Elvétve találunk utalást osztálytársra vagy pedagógusra.

Gimnazistáink körében sincs ez másként.

Minek alapján választod ki az olvasnivalódat?

Tanulóink szinte teljes egészében a címe vagy a külleme alapján veszik kezükbe későbbi olvasmányaikat. Mindössze 2 tanuló jelezte, hogy belelapoz, ill. elolvassa a fülszöveget. Szomorúan kell belátnunk, hogy a megjelenésnek, a csomagolásnak nagyobb a vonzereje, mint a tartalomnak. Ez így van nemcsak a vásárolt, de a kölcsönzött könyvek esetében is. Szinte kizárólag csak a szép

küllemű, tetszetős, ép és tiszta könyvet kölcsönzik a diákok. Ebből egyfajta igényre is következtethetnénk, ez az igény azonban nem a tartalomra, hanem csupán a megjelenésre vonatkozik. Jó lenne, ha tartalom iránti igényességüket sikerülne egy kicsit magasabb szintre emelni, mert az nem csupán szépérzéküket, hanem lelkivilágukat, ismereteiket is fejlesztené, belső harmóniájukat növelhetné, ezáltal nyugodtabbak, kiegyensúlyozottabbak lehetnének, ami napjaink rohanó, zaklatott világában „hiánycikk”. Arról nem is beszélve, hogy képi gondolkodásuk, verbális kifejezőképességük is fejlődne, szókincsük gyarapodna, ami nagyobb önbizalmat, magabiztosságot kölcsönöz a szóbeli megnyilvánulások alkalmával.

Honnan szerzik be a diákok az olvasmányaikat?

A hajdúnánási gyerekek elsősorban a családi könyvtár állományából merítik olvasmányaikat. Az otthon és a könyvtár szinte kiegészíti egymást. Míg a fiúk elsősorban otthonról válogatnak, a lányok nagyobb számban keresik fel a könyvtárakat. Számukra a házi könyvtár állományának választéka nem kielégítő, ami egyfajta ellentmondást is takarhat. Elképzelhető, hogy a család többi tagjának érdeklődése és a válaszadó olvasmányválasztási igénye nem egyezik, ezért inkább a könyvtárból kölcsönzi ki a kíváncsiságát kielégítő olvasnivalót. De az is elképzelhető, hogy olvasáséhségük nagyobb, mint amekkorát a családi könyvtár állománya ki tud elégíteni.

Könyvtári tagság, könyvtárhasználat

A tanulók $\frac{3}{4}$ része tagja ugyan valamelyik könyvtárnak, akár többnek is, de a tanulók egynegyede egyáltalán nem jár könyvtárba. A könyvtárlátogatás gyakoriságát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a tanulók zöme havonta vagy még annál is ritkábban használja ki a könyvtár adta tanulási, információgyűjtési lehetőségeket. A diagram azt is szemlélteti, hogy elsősorban a fiúk járnak ritkábban könyvtárba, a lányok gyakrabban látogatják.

Tanulóinkat megkérdeztem arról is, hogy mi a véleményük arról a könyvtárról, amelybe járnak, milyennek képzelik a jó könyvtárat. A válaszok arról tanúskodnak, hogy a könyvtárba járók ¾-e elégedett azzal a könyvtárral, melynek szolgáltatásait igénybe veszi. Jól felszereltnek, igényesen kialakítottnak tekinti azt, melyben a tudományok minden területét felölelő, széles körű könyvválaszték szolgál a látogatók meglelégedettségére. Néhányan az általuk használt könyvtárat kicsinek és zsúfoltnak tartják. Ők valószínűleg nem az elmúlt években megújuló, szépen felújított városi könyvtárunkra, hanem funkciójából adódóan a méretében és gyűjtőkörében is lényegesen kisebbnek tekinthető iskolai könyvtárunkra gondoltak. Többen, s nem csak lányok, a könyvtár tisztaságát, a könyvek rendezett, áttekinthető elhelyezését is megemlétték, ahol könnyen el tudnak igazodni a válogatás alkalmával. Örömmre szolgál, hogy a válaszolók mintegy ötöde a könyvtárosok segítőkészségét is fontosnak ítélte megemlíteni. Természetesen kritikai észrevételek is érkeztek, miszerint sok a régi, elhasználdott könyv, s kevés az új. Itt nem sikerült megállapítanom, hogy a városi vagy az iskolai könyvtárról lehet-e szó, ugyanis mindkét intézmény jelentős összegeket fordít minden évben új kiadványok beszerzésére, s nagy erőfeszítéseket tesznek a régi, sokat forgatott, de tartalmukban értékes könyvek állagának megóvására.

Az iskola feladata az olvasóvá nevelésben

„Az iskola arra való, hogy az ember megtanuljon tanulni, hogy felébredjen tudásvágya [...], megízlelje az alkotás izgalmát, megtanulja szeretni, amit csinál ...” (Szent-Györgyi Albert)

Megkérdeztem a Makláry Iskola tanulóit, hogy elégedettek-e az iskolai könyvtár állományával. Válaszaikhoz indoklást is kértem, hogy igényeiket az intézmény pedagógiai programjával összehangolva az iskolai könyvtár még inkább a tudásalapú társadalom felnövekvő nemzedékének művelődését szolgáló szintérré válhasson.

A válaszok alapján tanulóink egyértelműen (87,2%) elégedettek az iskolai könyvtár állományával, környezetével. Az elégedetlenkedők a könyvek állapotára panaszkodtak: sok az elhasználdott, „agyonolvasott” könyv, kevés az új, a frissen megjelent modern ifjúsági irodalom, vagy kicsi a kötelező olvasmányok, ill. a slágerkönyvek példányszáma. A 7–8. évfolyamon nagyobb az elégedetlenkedők aránya. A legelégedettebbek a gimnazista fiúk, a legelégedetlenebbek az általános iskolás lányok.

A könyvtáros személyével kapcsolatban 95,5% az elégedettségi mutató. A tanulók szinte mindannyian kedvesnek, segítőkésznek tartják az iskolai könyvtárost, akihez szívesen bejárnak akár csupán beszélgetni is. Az elégedetlenkedők viszont szigorúnak tartják, aki megköveteli a fegyelmet, a rendet, a csendet. Az elégedettek ellenben épp a csendet, a tisztaságot és a rendezett környezetet értékelik, ahol nyugodt körülmények között készülhetnek fel az órai tananyaghoz kapcsolódóan kapott vagy önként vállalt kiselőadásukra, vagy akár csak egyéni kíváncsiságukat elégíthetik ki. Az iskolai könyvtár szerves része a pedagógiai munkának.

Az olvasóvá nevelés az iskolában a kötelező olvasmányok révén történik. Fontos tehát a megfelelő művek kiválasztása, ugyanis a cél az, hogy a gyerek ne kényszerként, hanem szórakozásként élje meg a kötelező olvasmányok elolvasását. Régen, ha a gyerek nem élvezte a házi olvasmányt, más, őt jobban szórakoztató művet olvasott helyette. Ma azonban, ha a gyerek érdeklődését nem kelti fel az elolvasandó mű, nem mást olvas, hanem tévét, videót néz helyette, olyan cselekvést végez, ami kevésbé megterhelő, kevesebb energiát, erőfeszítést igényel tőle, vagyis szép lassan leszokik az olvasásról. Hogy miért nem szeretik a tanulók a kötelező olvasmányokat? Talán azért, mert nem tudnak azonosulni a szereplőkkel.

„Gyökeres szemléletváltásra lenne szükség: a házi olvasmányok kiválasztását és órai megbeszélését egyedül és kizárólag az olvasóvá nevelés céljának kellene alárendelni. Annak, hogy az olvasást a gyermek szórakozási formaként ismerje meg.”¹³

Nagy a tét. Ha a gyerek leszokik az olvasásról vagy rá sem szokik, „az évezredek folyamán fokozatosan elért interiorizált írásbeliség és a nyelvileg artikulált magas szintű gondolkodás megóvása” kerül veszélybe.¹⁴

Mit tehet a könyvtár az olvasóvá nevelés érdekében?

A könyvtár tehát teret ad a tudásalapú társadalom tagjainak a művelődésre, az önművelésre. Fokozott kíváncsisággal vettem hát bele magam a Szerinted milyennek kellene lennie a jó könyvtárnak? kérdésre adott válaszok feldolgozásába. Ez ugyanis egy kicsi kitekintés is lehet a jövő felé, az olvasók, a könyvtárhasználók igényeit fogalmazza meg, melynek megismerése után ebbe az irányba lehet lépni a könyvtár fejlesztése során. Sajnos igazán ötletes, használható javaslatokat nem kaptam. Sokan úgy tartják jónak, ahogy van. Mások a jó könyvtárat az iskolai könyvtárunkkal azonosítják. Néhanyan a tárgyi eszközök tekintetében tettek javaslatokat, miszerint legyen több számítógép a könyvtárban, melyen lehessen internetezni is. A fénymásoló szabad használatát is hiányolják. A könyvekre vonatkozóan minden korosztály számára szélesebb választékra tartanának igényt, több példányban, melyek legyenek újak, szépek. Voltak, akik a tudományos könyvek mennyiségét vagy az újságok, folyóiratok választékát tartották kevésnek.

A könyvtár használatát illetően többen a csendre, nyugalomra, tisztaságra helyeznék a fő hangsúlyt, ahol segítőkész, kedves könyvtárosok segítségének igénybevétele mellett hangulatos környezetben, nyugodt körülmények között tudnak művelődni – elvégre a könyvtár a művelődés, a tudás, a tudomány „tárháza”.

Javaslatokat kértem az iskolai könyvtár fejlesztésére vonatkozóan is. Tanulóink $\frac{3}{4}$ része semmiféle jobbító szándékú ötletet nem tudott javasolni. Ők, különösen az alsóbb, vagyis az 5–6. évfolyam tanulói, teljes mértékben elégedettek a jelenlegi helyzettel. A felsőbb évfolyamos tanulók javaslataiban találunk megfontolásra érdemeseket is. Szinte minden javaslattevő, azaz minden

ötödik tanuló a könyvvállomány bővítését, a régi könyvek kicserélését, a kötelező olvasmányok példányszámának növelését, új könyvek vásárlását – különös tekintettel a modern ifjúsági irodalomra, ill. a slágerkönyvekre – szorgalmazná. A javaslattevők csaknem mindegyike kicsinek vagy zsúfoltnak tartja a könyvtár helyiségét, ezért nem elég áttekinthető, nehéz hozzáférni a könyvekhez. Egy 8. osztályos lány a probléma megoldására a tankönyvek másik teremben való elhelyezését tartaná helyesnek (az előző években így volt), ezáltal szabadulna fel hely a többi könyv számára. Erre azonban az intézmény jelenlegi teljes kihasználtsága miatt nincs mód.

Néhány tanuló sporttal kapcsolatos kiadványokat, több újságot, fiataloknak szóló folyóiratot vásárolna. Kevésnek tartják a CD-, DVD- és videoanyagokat is, melyeket szívesen ki is kölcsönöznének, ha lenne rá lehetőség. Többen szeretnék számítógépezni, internetezni a könyvtárban, az órai munkához kapcsolódó cikkeket, anyagokat letölteni a világhálóról. Ennek megvalósítására az iskolánk igazgatója már megtette az első lépéseket.

A válaszokból arra következtettem, hogy a diákok fontosnak, hasznosnak, a tanulásához pedig elengedhetetlenül szükséges teret tartják a könyvtárakat.

Van jövője az olvasásnak?

Ahogy az a felmérések eredményéből kiderül, az ország különböző területein és a hajdúnánási Maklár Lajos Általános, Művészeti Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakszolgálat 10–14 éves korosztálya körében végzett felmérések is alátámasztják, az olvasás nem tartozik a tanulók kedvenc időtöltései közé. Rendkívül keveset vagy egyáltalán nem olvas ez a korosztály. Szabadidejében leginkább tévét néz, ami alapján véve nem baj, mert sok helyről, többféle megközelítésben juthat információhoz. Káros azonban abból a szempontból, hogy a tévéből mindig a műsort közlők szemszögéből láthatjuk az eseményeket, s kifejezetten veszélyes, ha nem információszerezésre használják, hanem tartalom nélküli műsorok, fil-

mek, végeláthatatlan hosszúságúra nyúló, nem életközeli sorozatok, ún. szappanoperák kötik a varázsdoboz elé a tanulókat és szüleiket egyaránt. Ezek a műsorok nem csupán nem fejlesztők, de kifejezetten romboló hatásúak, ugyanis míg az olvasás által fejlődik a belső képlátásunk, addig a tévé, a videó és egyéb képi formátumot közlő médiumok készen szolgáltatják a képeket. Ezáltal gondolkodásunk nem fejlődik, hanem drasztikus tempóban visszafejlődik. Itt nem csupán a szabadidő helyes eltöltésének arányáról van szó. Nem csupán az olvasás háttérbe szorulásáról van szó. Itt sokkal többről van szó!

Ahogy Kodály mondta, hogy zene nélkül lehet élni, csak nem érdemes, ennek analógiájára olvasás nélkül is lehet élni, csak nem érdemes. ■

Jegyzetek

¹ Nagy Attila: A 10–14 évesek olvasási kultúrájáról. In: Kortárs 1984. 2. sz. 272–273. o.

² Nagy Attila: A mesehallgató gyerekből lesz a felnőtt olvasó. In: Üzenő, 1998/1999. 2–3. sz. 6. o.

³ Bada István – Bada Johanna: Az olvasás öröme. Újvidék, Fehér Ferenc Könyvbarátok Köre, 1997. 72. o.

⁴ Bettelheim, Bruno: A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek. Budapest, 1985. 34. o.

⁵ Kosik Szilvia: A tizenévesek és az olvasás. In: Könyv és Nevelés III. évf. 2001/3. sz. 52–53. o.

⁶ Bocskák – Benkő – Hölgyesi: Olvass nekem! Kaulauz szülőknék, óvónőknék, tanítóknak a gyermekkönyvek útvesztőjében. Budapest, Trezor Kiadó, 1995. 64. o.

⁷ Nagy Attila: A 13–14 éves gyerekek olvasási szokásai 1965-ben és 1979-ben. In: Könyvtáros, 1982. 11. sz.

⁸ Bocskák – Benkő – Hölgyesi: i.m. 70–80. o.

⁹ Miért olvas(na)... In: Fordulópont. I. évf., 1999/2-3. Miért (nem) olvas a gyermek? 22. o.

¹⁰ Kosik Szilvia: i.m. 51. o.

¹¹ Nagy Attila: Változás vagy folytonosság, avagy új/régi olvasók Újbudán? In: Új Pedagógiai Szemle, 2006. január 28. o.

¹² Nagy Attila: Tiffany vagy Baradlay Jenő? In: Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 1999/5. sz. 32–33. o.

¹³ Benczik Vilmos: Az olvasás alkonya? In: Fordulópont, I. évf., 1999/2-3. Miért (nem) olvas a gyermek? 11–12. o.

¹⁴ Benczik Vilmos: i.m. 11–12. o.

Az **Informatikai és Könyvtári Szövetség** köszöni mindazok támogatását, akik személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásával hozzájárultak a szövetség működéséhez.
Kérjük, az idén is segítsék szervezetünket!
Adószám: 19672108-2-41

Levélféle a könyvtáros kollégákhoz

◆ Haraszi Katalin

Nyugdíjazásom okán rövidesen befejezem az Országgyűlési Könyvtárban 1987-ben megkezdett munkámat. E terjedelmes „levél” megírásakor fő célom az elköszönés, de egyben „summáját is írom” szakmai életem e második felének. Az összegzés alapja a legutóbbi Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál Könyvtáros Klubjában az *Információkutatás a parlamenti képviselők számára* címen tartott előadásom.

Fókuszban a fenntartói igények

Az intézményi könyvtárak, információs szolgálatok tevékenységének eredményeit elsősorban a fenntartó hasznosítja. Ennek a könyvtártípusnak másik jellemzője, hogy szolgáltatásait szinte csak a fenntartója ismeri. E típushoz sorolhatók a kormányzati szervek, a multinacionális cégek, a hazai kutató- és fejlesztőintézetek, vállalatok stb. könyvtárai.

E tipizálás felől közelítve az Országgyűlési Könyvtár speciális helyzetű. Mint az állam- és jogtudomány, a kortárs történelem és politológia országos feladatkörű szakkönyvtára, mint az ENSZ letéti gyűjteménynek és az EU-dokumentumok különgyűjteményének befogadója és működtetője – természetesen nyilvános könyvtár. Ugyanakkor az országgyűlési képviselők és az Országgyűlés Hivatala számára nyújtott könyvtári és információs szolgáltatásai – főszabály szerint és általánosságban – nem nyilvánosak.

Az Országgyűlési Könyvtárban folyó munka e „befelé”, a fenntartó felé irányuló ágáról kevéssé értesül a szakmai közösség. Pedig jogos a felvetés, könyvtárszakmai szempontból és állampolgári szemszögből is, hogy milyen információkat is használnak fel választott képviselőink a köz érdekét szolgáló törvényhozási, kormányzati ellenőrzési és képviseleti munkájuk során, valamint egyes állami tisztségviselők (alkotmánybírák, ombudsmanok stb.) megválasztásakor.